

اقتصاد مقاومتی

راهنمایی برای خروج از وابستگی به درآمد نفتی و
مقابله جهادی با جنگ تحمیلی اقتصادی

میراث مهدی ضیائی

کارشناس مسائل اقتصادی
و مسئول انجمن انجمن ایشیه ولایت

۱۳۹۷

سرشناسه	: ضیایی، مهدی، ۱۳۶۷ -
عنوان و نام پدیدآور	: اقتصاد مقاومتی راهکاری برای خروج از وابستگی به درآمدهای نفتی در کشور و مقابله جهادی با جنگ تحمیلی اقتصادی / گردآورنده مهدی ضیائی.
مشخصات نشر	: تهران: انتشارات صالحیان، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۱۰۱ ص، ۱۷×۱۱ س.م.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۲۱۴-۱۱۱-۰
جمعیت فهرست نویسی	: فیپا
موضوع	: ایران -- سیاست اقتصادی -- ۱۳۹۲ -
وع	: Iran -- Economic policy -- 2013 -
موضوع	: اسلام و اقتصاد
موضوع	: Islam -- Economic aspects
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۷ ۷ الف ۹۵ ض / HC۴۷۵
رده بندی دیویی	: ۳۳۰/۹ ۵
شماره کتابشناسی	: ۵۵ ۳۲۵

عنوان کتاب..... اقتصاد مقاومتی راهکاری برای خروج از وابستگی به درآمدهای نفتی در کشور و مقابله جهادی با جنگ تحمیلی اقتصادی
 که مولف..... مهدی ضیائی
 که صفحه آرا..... رضا کاوه
 که طراح جلد..... رضا کاوه
 که ناشر..... صالحیان
 که شمارگان..... ده
 که نوبت چاپ..... اول
 که قیمت..... ۱۰،۰۰۰ تومان

ISBN: 978-622-214-111-0

فهرست

مقدمه	۱۱
مبانی نظری موضوع در خصوص اقتصاد مقاومتی	۱۹
ویژگی‌های اقتصاد مقاومتی در بیانات رهبر معظم انقلاب	۲۲
اهمیت، ضرورت و اهداف اقتصاد مقاومتی از دیدگاه مقام معظم رهبری	۲۴
مقابله با تهدیدهای اقتصادی خارجی	۲۴
پیشگیری از تضعیف اقتصاد کشور و دل‌سوزی مردم از نظام اسلامی	۲۶
اقتصاد مقاومتی پاسخگویی به نیازهای مردم و معنوی کشور	۲۹
اقتصاد مقاومتی راه‌حلی برای حل مشکلات مزمن و دیرپای کشور	۳۰
مقابله با بحرانهای اقتصادی جهانی	۳۱
اصول و مبانی اقتصاد مقاومتی از منظر آیات و روایات	۳۲
نقش قدرت اقتصادی در محافظت از دین و پیامبر مردم	۳۲
اقتدار اقتصادی لازمه اقتدار سیاسی مسلمانان	۳۴
پیشرفت اقتصادی شاخصه امت اسلامی	۳۸
لزوم جلوگیری از سلطه کفار	۴۰
خود اتکایی اقتصادی رمز عزت و سربلندی امت اسلامی	۴۰

- دستورات اکید قرآن به مقاومت در راه دستیابی به اهداف. ۴۳
- آثار و نتایج استقامت از منظر آیات و روایات..... ۴۹
- الزامات تحقق اقتصاد مقاومتی ۵۳
- الزامات بخش دولتی ۵۵
- الزامات بخش مردمی ۵۵
- الکاهای اجرای سیاست‌های مقاومتی و حمایت از تولید ملی ۵۶
- اقتصاد مقاومتی و کاهش وابستگی به نفت ۶۱
- پایستایی کلی اقتصاد مقاومتی ۶۷
- اهداف کلان کتاب حاضر ۸۰
- مدل پیشنهادی برای توسعه اقتصادی مقاومتی ۸۳

مقدمه

اقتصاد مقاومتی اصطلاح جدیدی است که در چند سال اخیر توسط مقام معظم رهبری ارائه گردیده است. در بیانات ایشان، همانطور که در صدر ابرویه سیاست‌های اقتصاد مقاومتی نیز اشاره فرموده اند، اقتصاد مقاومتی یک نوع الگوی اقتصادی است که برگرفته از فرهنگ و ارزش‌های اسلامی و انقلابی است و خصلت بارز آن توانمندی اقتصاد کشور در مقابله با تهدیدهای دشمن و تبدیل آنها به فرصتی برای پیشرفت بیشتر است. بار توضیح بیشتر می‌توان گفت اقتصاد مقاومتی واژه‌ای ترکیبی از سه کلمه اقتصاد و مقاومت است. کلمه اقتصاد در لغت به معنای میان‌رسمی است ولی در اینجا معنای اصطلاحی آن مورد نظر است که یک نوع دانش و یا نظامی است که به رفتارهای انسان و وضعیت‌های

بهینه زندگی او در زمینه‌های تولید، توزیع و مصرف کالاها و خدمات و امکانات رفاهی می‌پردازد. مقاومت از ریشه «قوم»^۱ و از باب مفاعله است و مفاهیمی مانند قوام، قیام، استقامت، مستقیم و قیمت، هم از این ماده اشتقاق یافته اند. باب مفاعله وقتی استعمال می‌شود که بری فعل طرف دیگری هم وجود داشته باشد، مانند مکاتبه که در معنای عمل نوشتن میان دو نفر به کار می‌رود. بنابراین استعمال صفت مقاومتی برای اقتصاد، دلالت بر استقامتی از اقتصاد می‌کند که اولاً؛ در ساخت درونی خودش از قوام و استقامت لازم برخوردار باشد و ثانیاً در مواجهه با عوامل تهدیدزای خارجی نیز بتواند قوام و پایداری خود را حفظ نماید.

بر این اساس اقتصاد مقاومتی، به معنی یک نوع اقتصادی است که اولاً؛ در ساخت درونی خودش برخوردار از قوام باشد و ثانیاً؛ در مقابل تهدیدات بیرونی نیز قدرت استقامتی و پایداری داشته باشد. بر این اساس یکی از محققان اقتصادی اسلامی در تعریف اقتصاد مقاومتی می‌گوید: اقتصاد مقاومتی «استقامت و

۱- والقوام، بالكسر: نظام الأمر و عماده وملاکه الذی يقوم به. (تاج العروس - الزبیدی - ج ۱۷ - ص ۵۹۴)

الگوی اقتصادی است که ضمن مقاوم سازی و تقویت اقتصاد ملی در برابر تهدیدها، توان تحریم شکنی با رویکرد عقب راندن نظام سلطه را داشته باشد و در عین حال پیشرو، فرصت ساز، مولد، درمنا و برون گرا باشد»^۱.

تفاوت اقتصاد مقاومتی با مقاومت اقتصادی در این است که مقاومت اقتصادی می تواند ناظر بر یک اقدام تدافعی و موردی باشد که در کنار سایر انواع مقاومت ها در مقابل دشمن انجام می شود بدون آنکه مانع از ساختار اصلی اقتصاد را تحت تاثیر قرار دهد، ولی اقتصاد مقاومتی اقتصادی است که با درک عمیق از اینکه همواره دشمن در کمین اقتصاد ملی است و مداوم در حال برنامه ریزی و اقدامات تهاجمی و تخریبی است، ماهیت و ساختار خود را به گونه ای سامان می دهد که در فرض وجود دشمن هم به فعالیت خود ادامه دهد و اگر ای که نه تنها عملیات دشمن موجب توقف فعالیت ها نشود بلکه حتی امکان با تبدیل تهدیدها به فرصتها و خنثی نمودن نقشه ها و دشمن، پویایی و رشد نیز تحقق یابد. اما سوالی که مطرح می شود چگونه می توان با بهره گیری از اقتصاد مقاومتی به این مهم دست یافت.

رشد اقتصادی در هر جامعه ای برآیند تولید است. افزایش تولید از نظر کمی و کیفی، به معنای رشد اقتصادی و بهبود وضعیت اقتصادی است. از این رو می‌بایست به تولید توجه ویژه ای مبذول داشت، زیرا اگر افزایش مصرف همراه با افزایش تولید نباشد، به معنای تقلیل رشد اقتصادی در جامعه است. هر جامعه ای باید تولیدات بیشتر از مصارف آن بوده تا جامعه بتواند فرصت‌های تازه برای سرمایه‌گذاری در بخش‌های دیگر به دست آورد. افزایش تولید و رشد اقتصادی در هر جامعه به معنای ایجاد فرصت‌های بیشتر و بهتر برای شکوفایی اقتصادی و ورود به عرصه‌های تازه و نو خواهد بود. امکان خلاقیت بیشتر را در جامعه فراهم می‌آورد. اما روند تولید ملی با چالش‌ها و مسائلی مواجه است که باید ابتدا آن‌ها را شناسایی کرد و به دنبال راه کارهای مناسب برای آن بود. یکی از مشکلات اساسی و پایه‌ای کشورهای در حال توسعه دارنده نفت و بخود کشور ایران، تامین بودجه‌ی طرح‌های توسعه‌ای و عمرانی خود از طریق درآمدهای نفتی می‌باشد و معمولاً در بیشتر این کشورها بخش نفت نسبت به دیگر بخش‌ها از سهم ارزش افزوده بالایی در تولید ناخالص داخلی برخوردار است. اما نگاهی به تحولات اقتصادی کشورهای وابسته به نفت در رویدادهای گذشته نشان می‌دهد

که افزایش شدید درآمدهای نفتی در حالی که به عنوان یک ثروت طبیعی تلقی می‌شود به بلای اقتصادی تبدیل شده است. محققانی همچون آکانی (۲۰۰۷)، مهرآرا (۲۰۰۸) و بلک (۲۰۰۶) ثروت نفت را بلای اقتصادی برای کشورهای تولید کننده نفت دانسته‌اند. افزایش قیمت نفت سبب تحریک هر دو طرف عرضه و تقاضا در اقتصادهای وابسته به نفت می‌شود، ولی به دلیل سیستم‌های حمایتی بخش انرژی و پرداخت‌های یارانه ای دولت در این بخش‌ها، موجب افزایش هزینه‌ها و فعالیت‌هایی که انرژی نفت و فرآورده‌های نفتی به عنوان نهاده تولید می‌شود، نخواهد شد. در نتیجه منحنی عرضه کلان را انتقال نمی‌دهد و تنها تحریک کننده تقاضاست. از طرف دیگر در سالهای اخیر مشکل تحریم‌های بین‌المللی اعم از بسته نشدن نفتکش‌ها و کاهش خرید نفت ایران توسط سایر کشورها، باعث کاهش صادرات نفت و متعاقباً کاهش درآمد ملی گردیده است. در نتیجه به پیرو بیانات مقام معظم رهبری در خصوص افزایش تولید ملی به عنوان یک عامل اثر گذار در اقتصاد مقاومتی می‌توان اشاره کرد که رونق گرفتن تولید با کاهش وابستگی به نفت و تقویت بخش خصوصی می‌تواند زمینه ساز اقتصاد مقاومتی باشد. اقتصاد مقاومتی، اقتصادی است که فعالیت‌های اصلی اقتصادی آن در زمینه تولید

و تجارت به مهارت‌های خود متکی بوده، در تعامل با خارج هوشمند عمل کرده و امکان تغییر سریع و خودکار و بدون ایجاد احتلال جدی در بازار در مقابل فشارها و ضربه‌های احتمالی بیرونی از سوی کشورهای متخاصم و غیر همسو را داشته و صرفاً به سکوفایی خود را استمرار ببخشد.

بدان حقیقت را دریافت که اقتصاد مقاومتی بدون رونق تولید ملی و فرهنگ استفاده از تولیدات داخلی، توفیق چندانی نخواهد داشت چرا که در بعد اقتصاد خرد نیز اگر حتی مصرف‌کنندگان فردی را در نظر بگیریم، بدون وجود اقبال عمومی به مصرف داخلی و حمایت‌ها از جامعه از تولیدات کشورمان، عرصه بر فضای رقابت تولیدات داخلی با نمونه‌های خارجی تنگ می‌شود. تولید ملی در شرایط کنونی بیش از هر موقعیت دیگری، برای تحقق اقتصاد مقاومتی یک ضرورت است. به دلیل آنکه می‌تواند نقش هسته این مقاومت را بازی کند. به عبارت دیگر اقتصاد مقاومتی را همراه با واژه «واقعی» به کار می‌برند چرا که در بُعد حقیقی آن نیاز هر چه بیش‌تر به تولیدات داخلی روشن می‌گردد؛ در غیر این صورت، اقتصاد مقاومتی به مثابه یک ایده آل دست‌نیافتنی باقی می‌ماند. از سوی دیگر رهبر انقلاب تعلق اقتصاد مقاومتی و تلاش برای تحقق آن را در دولت و مجلس و

ارگان‌های تصمیم‌گیرنده و مجری خلاصه نمی‌کنند، بلکه تعبیر رهبری از «مردمی بودن اقتصاد» عملاً تأکیدی بر ماهیت عمومی آن است و یکی از ارکان آن نیز همین بحث تولید ملی و فرهنگ مبتنی بر آن می‌باشد تا زمانی که تمامی مردم با حرکت اقتصاد مقاومتی همراه نشوند و ضرورت آن را درک نکنند، نمی‌توان به یک آینده روشن امید داشت و از همین روست که تعبیر رهبر انقلاب شفاف‌تر می‌گردد. اقتصادی که یکی از بنیان‌های ایستادگی و متفاوتش مقوله تولید ملی باشد؛ نباید از مسیر خوداتکایی مسرف بود.

با عنایت به تبیین دایره ماهیت انقلاب اسلامی و ارزشهای حاکم بر جریانهای مسلط اقتصادی، ر عرصه جهانی و با توجه به تجربه سی و پنج ساله نظام جمهوری اسلامی در مواجهه با توطئه‌های استکبار جهانی، طراحی اقتصادی مقاومتی برای جمهوری اسلامی یک ضرورت انکار ناپذیر است. بنابر این اقتصاد مقاومتی یک امر موقتی نیست بلکه به خاطر تقابل با اندیشه اسلامی با اندیشه سکولاریسم و لزوم کسب قدرت با اندیشه‌ای که فکر دسیسه را از ذهن دشمنان خارج کند، اقتصاد ما همواره باید بتواند مقاومت را داشته باشد. بنابراین با توجه به مباحث مطرح شده، هدف و سوال اصلی با توجه به کاهش قیمت نفت در

سالهای اخیر و همراه شدن آن با مسائل تحریم که نیاز بیشتر به تولید داخل و حمایت از سرمایه گذاری در بخش خصوصی را نمایان می‌سازد، این است که آیا می‌توان وابستگی به درآمدهای نفت با تقویت بخش خصوصی و افزایش تولید و اتکا به نیروی انسانی حاصل کرده و جوان داخل را در سایه اقتصاد مقاومتی گامی برداشت، همچنین با اتکا به اقتصاد مقاومتی، در همه بخش‌ها به تنبیه استان‌ها چه محصولاتی در سراسر کشور اعم از کشاورزی، صنیعی، خدماتی و با توجه به نیاز هر استان... می‌توان تولید کرد که شرایط ظرفیت‌های هر استان می‌تواند نقش بسیار سازنده‌ای با وجود نیروی انسانی فعال جوان و تحصیل کرده در رفع مشکل بیکاری و در نتیجه تولید و رشد اقتصادی داشته باشد و از چه راهکارایی برای جایگزینی درآمدهای نفتی برای افزایش تولید و رونق کارخانجات در بخش‌های تولیدی نیمه راکد در استان‌ها و با توجه به توان هر استان و بخش می‌توان استفاده کرد، آیا در صورت تاکید به اقتصاد مقاومتی و توجه به شرایط وجود رکود تورمی در کشور، نرخ سود تسهیلات فوری می‌تواند منجر به رونق بخش تولید و افزایش سرمایه گذاری بخش خصوصی شود که در طرح تفصیلی موجود به صورت تکمیلی به

همه سوالات فعلی و بسیاری از سوالات دیگر به تفکیک خواهیم پرداخت.

بنایی نظری موضوع در خصوص اقتصاد مقاومتی

به طور کلی اقتصاد مقاومتی اندیشه‌ای نوین بوده و این نو بودن روم ترجمه بیشتر جامعه علمی به این مساله را دو چندان کرده است. اما در اینجا ما به تعریفی ابتدایی از آن را ارائه دهیم. می‌توانیم بر تاثیر اقتصاد مقاومتی در ایجاد رشد و ترقی در شرایط فشار و بحران اشاره کرده و آنرا به عنوان رویکرد جدید توسعه در تحریم بشناسیم این مفهوم در بیان حضرت آیت الله خامنه‌ای به شکل امروزی خود درآمد است. مقام معظم رهبری در تعریف از اقتصاد مقاومتی می‌فرمایند: «اقتصاد مقاومتی به این معناست که یک اقتصادی داشته باشیم که رونق روبرو رشد اقتصادی در کشور محفوظ بماند، هم آسیب پذیر در آن کاهش یابد. یعنی به شکلی باشد که کمتر در مقابل ترفندهای دشمنان که همیشگی خواهد بود، به شکل‌های مختلف آسیب ببیند و اختلال پیدا کند.»

تولید ملی در اساس خود، دو رکن دارد، یعنی در عمل یک جریان دو سویه است. از یک سو جریان تولید کنندگان کالای